

Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi/ Journal of Mesned Divinity Researches
ISSN 2667-7075 | e-ISSN 2687-3605 | <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mesned>
Cilt (Vol.) 12 Sayı (Issue 1) Bahar - (Spring) 2021

ARAŞTIRMA MAKALESİ | RESEARCH ARTICLE

(Bu makalenin intihal içermediği benzerlik tarama programlarıyla teyit edilmiştir. / The similarity that this article does not contain plagiarism, has been confirmed by plagiarism checker programs.)

Doi: 10.51605/mesned.901002

Gönderim Tarihi: 22.03.2021 | Kabul Tarihi: 7.06.2021

İslam Miras Hukukunda Tereke Taksiminde Paydaların Eşitlenmesi Metodunun Uygulanması

-Application Of The Method Of Equalization Of Denominators In The Tereke in Inheritance Law Of Islâm-

Muhammed Çuçak*

Atf/Citation: Çuçak, Muhammed. "İslam Miras Hukukunda Tereke Taksiminde Paydaların Eşitlenmesi Metodunun Uygulanması/ Application Of The Method Of Equalization Of Denominators in The Tereke in Inheritance Law Of Islâm". *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi/ Journal of Mesned Divinity Researches*, (Bahar 2021-1): 93-120.

Öz:

Ölen bireyin geride bıraktığı mal varlığı üzerindeki tasarrufları düzenleyen İslam miras hukukunda, ortak paydaların tespiti için müracaat edilmesi gereken metotlar bulunmaktadır. İçinde belirli pay sahiplerinin bulunduğu meselelerin ortak paydası için fıkıh bilginlerinin çoğunluğuna göre 2, 3, 4, 6, 8, 12 ve 24 rakamları kullanırken son dönem bazı fıkıh bilginlerine göre ilgili rakamlara 18 ve 36 rakamları ilave edilmiştir. Bunlardan sadece 6, 12 ve 24 üzerinde avlun söz konusu olduğu ileri sürülmüştür. Meselenin ortak paydasının tespitinde mirasçıların belirli pay sahibi olup olmaması önem arz etmektedir. Bir meseledeki mirasçıların tamamı erkek asabeden oluşursa meselenin ortak paydası mirasçıların sayısı iken erkek ve kadın asabeden oluşması halinde bir erkek iki kişinin yerinde sayılarak ulaşılan toplam mirasçıların sayısı meselenin ortak paydası kabul edilmiştir. Belirli pay sahiplerinden sadece bir grup mirasçı bulunan meselenin ortak paydası, pay sahibi mirasçının payı iken birden fazla pay sahibi bulunan meselelerde mirasçıların sayıları arasındaki ilişki temâsül, tedâhul, tebâyun ve tevâfuk yöntemi açısından incelenmiş ve meselenin ortak paydasının tespiti ise bu incelemenin sonuca göre yapılmıştır. Temâsül söz konusu olan meselelerde sayıların biri meselenin ortak paydası kabul edilirken tedâhulda büyük sayı, tebâyunda iki sayıyı birbiriyile çarpma suretiyle ulaşılan sayı ve tevâfukta iki sayının bölüneni olan sayının payların birine çarparak elde edilen sayı, meselenin ortak paydası sayılmıştır. Bir meselede belirli pay sahibi olan mirasçılar iki gruptansa meselenin ortak paydasının tespiti için ilgili yöntemlerden sadece birine başvurmak yeteriyken belirli pay sahipleri ikiden fazla ise birden fazla yöntemle başvurmak gerekmiştir.

Miras ayeti diye ifade edilen Nisâ suresinin 11. ayeti ile devamındaki ayetlerde mirasçılar ve payları detaylı açıklanmıştır. Ancak ayetlerde miras dağıtılırken nasıl bir yöntemin takip edileceği hakkın-

* Dr. Öğretim Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, muhammedcucak@osmaniye.edu.tr. Orcid: 0000-0003-3177-4837.

da herhangi bir bilgi verilmemiştir. Bu durum ilk dönemlerde özellikle sahabe döneminde miras paylaşılırken sahabenin bazı problemlerle karşılaşmalarına yol açmıştır. Haliyle sahabe başta olmak üzere fakihler tarihi süreç içinde bu gibi problemleri çözüme kavuşturabilmek için geliştirdiği metotlardan biri de "tashîh-i mesâil/paydaların eşitlenmesi" metodudur. Paydaların eşitlenmesi metodu bir meselede hisseler ile mirasçıların sayıları arasında yaşanan uyumsuzluk sebebiyle hisselerin mirasçılara kalansız şekilde dağıtılmadığı durumlarda söz konusudur. Hisselerin kalansız bölünememe problemi bazen bir grup mirasçı arasında söz konusu iken bazen iki grup mirasçı arasında söz konusudur. Böyle durumlarda problemin giderilmesi için ilgili meselenin paydalarının eşitlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bir grup mirasçının hisseleri kalansız dağıtılamayan meselelerde paydaların eşitlenmesi için başta ilgili mirasçıların sayısı ile hisselerinin sayısı arasındaki ilişki, tedâhul, tebâyun ve tevâfuk yöntemi açısından bir değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Hisseleri kalansız bölünemeyen mirasçıların sayısı ile hisselerinin sayıları 4 ile 8 gibi birbirinin katı olan sayılarsa büyük rakamın küçük rakama bölünmesiyle elde edilen sayı meselenin ortak paydasıyla çarpılmış ve ulaşılan sonuç meselenin yeni ortak paydası kabul edilmiştir. Hisseleri kalansız bölünemeyen mirasçıların sayısı ile hisselerinin sayısı 3 ile 4 gibi ortak bölümlenmeyen sayılarsa, mirasçıların sayısı meselenin ortak paydası ile çarpılmış ve elde edilen rakam meselenin yeni ortak paydası sayılmıştır. Problemleri meseledeki mirasçıların sayısı ile hisselerinin sayısı 4 ile 6 gibi ortak bölümlenilen sayılarsa mirasçıların sayıları, ortak bölümlenilen sayıya göre bölünerek elde edilen sonuç meselenin ortak paydasına çarpmak suretiyle ulaşılan rakam meselenin yeni ortak paydası yapılmıştır.

Hisselerin kalansız bölünememe problemi iki grup mirasçı arasında söz konusu ise ilgili gruptaki mirasçıların sayıları arasındaki ilişki temâsül, tedâhul, tebâyun ve tevâfuk yöntemi açısından bir incelemeye tabi tutulmuştur. Hisseleri kalansız bölünemeyen iki grup mirasçının sayıları 6 ile 6 gibi temâsül sayılarsa, bölünemeyen hisselerden birinin paydası meselenin ortak paydasıyla çarpılmıştır. Bu işlem sonunda elde edilen sonuç meselenin yeni ortak paydası sayılmıştır. Hisseleri kalansız bölünemeyen iki grup mirasçının sayıları 3 ile 6 gibi birbirinin katı olan sayılarsa, kalansız bölünemeyen hisselerden payda rakamı büyük olanın paydası meselenin ortak paydası ile çarpılmış ve elde edilen sonuç meselenin yeni ortak paydası kabul edilmiştir. Hisseleri kalansız bölünemeyen iki grup mirasçının sayıları 4 ile 6 gibi ortak bölümlenilen sayılarsa kalansız bölünemeyen hisselerin paydalarının ortak bölümlenilen bu gruptan birinin mirasçı sayısı ile çarpılıp elde edilenin meselenin ortak paydasıyla çarpılmış ve ulaşılan sayı meselenin yeni ortak paydası sayılmıştır. Hisseleri kalansız bölünemeyen iki grup mirasçının sayıları 2 ile 3 gibi ortak bölümlenilen sayılarsa mirasçıların sayılarını birbirleriyle çarpmak suretiyle ulaşılan sayı meselenin ortak paydasıyla çarpılmış ve bu işlem sonunda elde edilen sonuç meselenin yeni ortak paydası olarak görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: İslam Miras Hukuku, Mirasçılar, Tashîh-i mesâil, Ortak Payda, Hisse.

Summary:

In Islamic inheritance law, which regulates savings on assets left behind by a deceased person, there are methods that need to be applied to determine common denominators. According to the majority of fiqh scholars for the common denominator of issues in which there are certain shareholders 2, 3, 4, 6, 8, 12 and according to some fiqh scholars in the last period, when using 24 figures, 18 and 36 figures were added to the relevant figures. Of these, it has been suggested that only 6, 12 and 24 courtyards are in question. In determining the common denominator of the issue, it is important whether the heirs have a certain share. In determining the common denominator of the issue, it is important whether the heirs have a certain share or not. If all of the heirs in an issue consist of male asaba, the common denominator of the issue is the number of heirs, while if it consists of male and female asaba, the total number of heirs reached by counting one male and two people is accepted as the common denominator of the issue. The common denominator of a problem in which there is only one group of heirs from certain shareholders, while the share holder is the share of the heir, the relationship between the number of heirs in matters with more than one shareholder was studied in terms of the temasul, tedahul, tebayun and tevafuk method and the determination of the common denominator of the issue was made according to the result of this review. In the issues in question temasul, one of the numbers is considered the common denominator of the issue, while in tedahul, the large number, the number reached by multiplying two numbers by each other and in tevafukta, the number obtained by multiplying one of the numerals of the number that

is the divisor of two numbers, is considered the common denominator of the issue. If the heirs who have a certain share in a matter are from two groups, it is sufficient to refer to only one of the relevant methods to determine the common denominator of the issue, while if certain shareholders are more than two, it is necessary to refer to more than one method.

Surah Nisa 11th verse and the verses that follow which is expressed as the inheritance verse, in the verse explained the heirs and their shares in detail. However, the verses did not give any information about how to follow the method when distributing the inheritance. This situation in the early periods, led to some problems while the sahaba inheritance was shared, especially when the during the sahaba' period. As a matter of fact, one of the methods developed by the jurists, especially the Companions, in order to solve such problems in the historical process is the "tashih-i mesâil/equalization of denominators" method. The method of equalization of the denominators is used in cases where the shares cannot be distributed to the heirs without any residual due to the incompatibility between the numbers of the shares and the heirs. While the problem of not dividing the shares without a remainder is sometimes between a group of heirs, sometimes it is between two groups of heirs. In such cases, it is necessary to equalize the denominators of the relevant issue in order to solve the problem. In order to equalize the denominators in matters where the shares of a group of heirs cannot be distributed without remaining, the relationship between the number of heirs concerned and the number of their shares has been subject to an evaluation in terms of the tedahul, tebayun and tevafuk method. If the number of heirs whose shares cannot be divided without the remainder and the number of their shares are multiple of each other, such as 4 and 8, the number obtained by dividing the large figure into a small figure was multiplied by the common denominator of the issue and the result achieved was adopted as the new common denominator of the issue. If the number of heirs whose shares cannot be divided without the remainder and the number of shares are numbers without a common divisor, such as 3 and 4, the number of Heirs is multiplied by the common denominator of the issue and the resulting figure is considered the new common denominator of the issue. If the number of heirs in the problematic issue and the number of their shares are numbers with a common divisor such as 4 and 6, the number of heirs is divided according to the number with the common divisor and the result obtained by multiplying the common denominator of the issue has been made the new common denominator of the issue.

If the problem of not dividing shares without remaining is between two groups of heirs, the relationship between the number of heirs in the relevant group has been examined in terms of temasul, tedahul, tebayun and tevafuk method. If the numbers of two groups of heirs whose shares cannot be divided without remaining are temâsül numbers, such as 6 and 6, the denominator of one of the shares that cannot be divided is multiplied by the common denominator of the issue. The result obtained at the end of this process is considered as the new common denominator of the issue. If the numbers of two groups of heirs whose shares are not divided without a remainder are multiples of each other, such as 3 and 6, the denominator of the one with the larger denominator number among the shares that cannot be divided without a remainder is multiplied by the common denominator of the issue and the result obtained is accepted as the new common denominator of the issue. If the numbers of two groups of heirs whose shares cannot be divided without a remainder have a common divisor such as 4 and 6, the common divisor of the denominators of the shares that cannot be divided without a remainder is multiplied by the number of heirs of one of these groups and the obtained is multiplied by the common denominator of the issue and the number reached is counted as the new common denominator of the issue. If the numbers of two groups of heirs whose shares cannot be divided without a remainder are numbers that do not have a common divisor such as 2 and 3, the number reached by multiplying the numbers of the heirs with each other is multiplied by the common denominator of the issue and the result obtained at the end of this process is seen as the new common denominator of the issue.

Keywords: Islamic Inheritance Law, Heirs, Tashîh-i mesâil, Common Denominator, Shares.

1. GİRİŞ

Miras hukuku, ölmüş bireyin mallarının akrabalarından kimlere dağıtılmasını ve ne kadar verilmesini konu edinmiştir. Mal akrabalara dağıtılırken akrabaların hak ettiği ölçüde ve adâletin gerektirdiği biçimde dağıtılması önem arz eder. Aksi takdirde adâlet çiğnenir ve akrabalardan kimilerinin, hak etmelerine rağmen, mirastan mahrum bırakılmasına ve akrabalar arasında birtakım anlaşmazlıkların ortaya çıkmasına neden olur. Nice aile arasındaki akrabalık ilişkisinin bozulmasının hatta kimi zaman ölümle sonuçlanan kavgalar nedeniyle ailelerin yok olmasının arkasında bu acı gerçek yatar. Bu sebeple olsa gerek miras hukukuyla ilgili hükümler ayrıntılı biçimde Kur'an'da açıklanmaktadır. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu ilmin öğrenilmesini teşvik etmiş ve ilmin yarısı olarak nitelendirmiştir.¹ Ayrıca miras hukukunun anlaşılması ve malların mirasçılara doğru şekilde dağıtılması için miras hukukuyla ilgilenen fıkıh bilginlerin belirli bir düzeyde matematik bilgisine sahip olmaları gerekmektedir. Zira mirasçılardan hisseleri 1/3, 2/3 ve 1/4 gibi kesirli hisselerdir. Her bir mirasçının hissesinin küsuratsız bölünebilmesi ve ortak paydanın tespiti gibi hususlar matematik kurallarına göre yapılmaktadır. Bu sebeple fıkıh bilginlerinden kimi fakihin matematik öğrendikleri ve bazı klasik eserlerin giriş bölümünde matematik ilmine yer verdikleri görülmektedir.²

Araştırmanın konusu olan "tashîh-i mesâil" tabiri, "tashih" ve "mesâil" kelimelerinden oluşmaktadır. Tashih kelimesi, "sahhaha/صَحَّحَ" fiilin mastarı olup sözlükte iyileştirmek, tashih etmek, kusurlardan arındırmak ve yanlışlıkları düzeltmek manalarına³ gelir. "Mesâil" kelimesi ise, "mes'ele/مسئلة" kelimesinin çoğulu olup sözlükte konular, talepler ve ihtiyaçlar anlamına gelmekte-

¹ Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid el-Kazvinî İbn Mâce, *Sünenü İbn Mâce*, thrc ve talik. Muhammed Nasırüddin Albânî (Riyad: Mektebetü'l-Meârif, ts.), "el-Ferâiz", 23 (No: 2719); Süleyman b. Eş'as el-Ezdi es-Sicistânî Ebû Dâvûd, *Sünenü Ebû Dâvûd*, thk. Muhammed Avvame (Cidde: Dârü'l-Kible li's-Sekâfeti'l-İslâmiyye, 1998), "el-Ferâiz", 14 (No: 2877).

² Bu konuda geniş bilgi için bk. Abdurrahman Yazıcı, "Sıbtu'l-Marîdî (ö. 907/1501)'nin Tuhfetü'l-Ahbâb fi ilmi'l-hisab'ının Ferâiz ve Matematik ilimleri açısından önemi", Uluslararası Katılımlı Osmanlı Bilim ve Düşünce Tarihi Sempozyumu, ed. Mehmet Fatih Gökçek vd. (Ankara: Gümüşhane Üniversitesi Yayınları, 2014), 65-74.

³ Muhammed b. Ebû Bekr b. Abdulkadir er-Râzî, *Muhtâru's-Sihâh* (Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1986), "shh", 633, 634; Ebû'l-Fazl Cemaluddin Muhammed b. Mükerrrem el-İfrikî el-Misrî İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab* (Beyrut: Dârü Sadır, ts.), "shh", 2/507; Butrus Bustânî, *Muhîtu'l-muhît* (Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1987), "shh", 499.

dir.⁴ Tashîh-i mesâil tabiri ıstılahta “her varise, hissesinin kûsuratsız olarak bölünmesini sağlayacak en küçük ortak paydayı bulmak,” şeklinde tanımlanır.⁵ Bu konu, ister İslam hukukunun bütün konularını ele alan kaynaklarda olsun ister miras konusunda müstakil yazılan eserlerde olsun “tashîh-i mesâil” veya “hisâbu'l-ferâiz” başlığı altında ele alınmaktadır.

Miras hukuku bakımından temel teşkil eden bu konu üzerinde yaptığımız araştırma ve taramalara göre Türkçe diliyle yazılan müstakil akademik bir çalışmanın bulunmadığını tespit ettik. Söz konusu eksikliği gidermeye katkı sunmak amacıyla bu çalışmayı hazırlamaya çalıştık.

Çalışmanın ana konusuna hazırlık sadedinde ifade etmek isteriz ki, İslam Miras Hukukunda mirasçılar, ashâb-ı furûz (belirli pay sahipleri), asabe (belirli pay sahibi olmayanlar) ve zevi'l-erhâm olmak üzere üç gruba ayrılmaktadırlar. Belirli pay sahipleri, kendilerinin hangi mirasçılar oldukları ve mirastaki payları ayet, sünnet veya icmâ ile belirtilen kimseler olup erkeklerden koca, anne bir erkek kardeş ve bazı durumlarda baba ile dededir (babanın babası). Kadınlardan ise karı/kadın eş, anne, nine, kız çocuk, oğlun kızı, öz kız kardeş, baba bir kız kardeş ve anne bir kız kardeşlerdir. Belirli pay sahibi olmayan mirasçılar (kendi içinde birkaç gruba ayrılmakla birlikte) genelde oğullar, oğlun oğlu, yerine göre baba ve dede, öz erkek kardeş ve amcalardır. Bunlar, tek başlarına olduklarında mirasın tamamını, belirli pay sahipleriyle olduklarında pay sahipleri mirastaki payını aldıktan sonra geri kalanı alırlar. Zevi'l-erhâm ise ashâb-ı furûz ile asabe grubundan miras alacak kimsenin bulunmadığı durumlarda miras alabilen ölen kişinin akrabalarıdır. Zevi'l-erhâm, mirasçılar içinde belirli pay sahiplerinden veya asabeden mirasçı varsa mirastan mahrum kalırlar.⁶

⁴ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, “s'1”, 11/319; Bustânî, *Muhîtu'l-muhît*, “s'1”, 389, 390; Mecme'ü'l-luğâtü'l-Arabiyye, *el-Mu'cemü'l-vesît*, (İstanbul: el-Mektebetü'l-İslamiye, ts.), “s'1”, 411.

⁵ Muhammed Emin b. Ömer b. Abdülaziz ed- Dımaşki İbn Âbidîn, *Hâşiyetu İbn Âbidîn, Reddü'l-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr*, thk. Adil Ahmet Abdülmevcud, Ali Muhammed Muavviz (Riyad: Dâru Âlemi'l-Kütüb, 2003), 10/566; Şeyh Mansur b. Yunus b. İdris el-Hanbelî Buhûtî, *Keşşâfü'l-kınâ' ani'l-iknâ'*, thk. Lecnetün Mûtehassetün fi Vizâreti'l-Adli (Riyad: Vizâreti'l-Adli, 2000), 10/407; Bustânî, *Muhîtu'l-muhît*, “shh”, 499; Muhammed b. Salih İbn Useymîn, *Teshîlü'l-Ferâiz*, (Riyad: Dâru Tîbe, 1983), 63; Hayreddin Karaman, *Ana Hatlarıyla İslâm Hukuku*, (İstanbul: Ensar, 2016), 2/184.

⁶ Şemsüleimme Ebû Bekr Muhammed b. Ebi Sehl es-Serahsî, *el-Mebsût* (Beyrut: Dâru'l-Me'rife, 1989), 29/138; Abdülganî el-Güneymiye el-Meydânî, *el-Lübâb fi Şerhi'l-Kitâb*, thk. Başşâr Bikrî Arabî (Dımaşk: el-Mektebetü'l-Ümriyye, 2003), 720; Ebû Zehra, Muhammed, *Ahkâmü't-terikât ve'l-mevâris*, (Kahire: Dâru'l-Fikri'l-Arabi, 1963), 105, Vehbe ez-Zuhaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletüh*, (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1989), 8/290.

Çalışmada meseleler çözümlenirken (k), (ab), (a) ve (b) şeklinde birtakım kısaltmalar kullanılmış olup bunların açıklaması şöyledir: (k): belirli pay sahibi mirasçılardan kalanı alan mirasçı/asabe, (ab): anne baba bir kardeş, (a): anne bir kardeş, (b): baba bir kardeş. Ayrıca bir mesele çözümlenirken yatay biçimde uzun bir çizgi çizilir. Çizginin üstüne mirasçıların hisseleri, altına ilgili hisselerin sahipleri olan mirasçılar ve sağ alt köşesine ortak payda (müşterek mahrec) yazılmaktadır.⁷ Bunların dışında çalışmamızda sayılar arasındaki bağlantıyı anlatan şu tabirler de kullanılmaktadır: a) Temâsül, 2 ile 2, 3 ile 3 ve 4 ile 4 gibi birbirine eşit olan sayılar. Türkçesi özdeş sayılar. b) Tedâhul, 2 ile 4, 3 ile 6 ve 4 ile 8 gibi biri öbürüne tam bölünebilen sayılar. Türkçesi birbirinin katı olan sayılar. c) Tevâfuk, 4 ile 6, 6 ile 8 ve 8 ile 12 gibi üçüncü bir rakam üzerinde birleşebilen sayılar. Türkçesi ortak bölüneni olan sayılar. d) Tebâyun, 2 ile 3, 4 ile 5 ve 5 ile 6 gibi birbirine bölünemeyen sayılar. Türkçesi ortak bölüneni olmayan/asal sayılar. Son olarak çalışmada mirasla ilgili meselelerinin çözümlenmesinde izlenen metot ise günümüzdeki matematik kuralları değil asırlarca fakihler tarafından kullanılan hesaplama yöntemidir.

2. ORTAK PAYDANIN TESPİTİ

Tashîh-i mesâil konusuna yakından alakası bulunan ve anlaşılması kendisinin anlaşılmasına bağlı olan kavramların biri meselelerin ortak paydasını bulmaktır. Buna “te’sîl/التأصيل” denmektedir. Dolayısıyla konuya girmeden önce meselenin ortak paydasını bulma yolları üzerinde durulacaktır. İçinde belirli pay sahipleri olan meselelerin ortak paydası için yedi tane rakam kullanılmaktadır. Bunlar 2, 3, 4, 6, 8, 12 ve 24 rakamlarıdır. 2, 3, 4 ve 8 rakamlarında avl⁸ söz

⁷ Hayreddin Karaman, *Ana Hatlarıyla İslâm Hukuku*, (İstanbul: Ensar, 2016), 2/184; Muhsin Koçak, “İslâm Miras Hukuku”, *İslâm Hukuku*, (İstanbul: Ensar, 2016), 344.

⁸ Avl, mirasçılardan belirli pay sahipleri bulunan bir meselenin ortak paydasının az ve mirasçıların hisselerinin daha fazla olması durumudur. Örneğin, bir meselenin ortak paydası altı, o meseledeki mirasçıların toplam hissesi yedi olması gibi. Bu durumda mirasçıların toplam hissesi meselenin yeni ortak paydası kabul edilir ve eski ortak paydasına itibar edilmez. Bir meselede avl yapılmasından maksat, hisselerde görülen azalmanın her bir varise kendi payı oranında yansımını sağlamaktır. Bk. Muhammed Sukhâl el-Meccâci, *el-Muhazzeb min el-fikhi'l-Mâlikî*, (Dimaşk: Dârü'l-Kalem, 2010), 3/414; Ebû Muhammed Muvaffakuddin Abdullah b. Ahmet İbn Kudâme, *el-Mugnî*, thk. Abdullah b. Abdülmuhsin Türki ve Abdülfettah Muhammed el-Hulv, (Riyad: Dârü Âlemi'l-Kütüb, 1997), 9/35. Zuhaylî, *el-Fikhu'l-İslâmî*, 8/353, Kişkî, Muhammed Abdurrahim, *el-Mîrâsü'l-mukâran*, (Bağdat: Dârün-Nezîr, 1969), 189. Avl konusunda daha detaylı bilgi için Abdurrahman Yazıcı tarafından ele alınan “Fıkıhta Bir Miras Meselesi Olarak Avliyye: Avl Halleri, Kaynağı ve Çözümlerin Değerlendirilmesi” başlıklı makaleye bakabilirsiniz.

konusu değilken 6, 12 ve 24 rakamlarında avl söz konusu olabilir. Miras meselelerin ortak paydası için mezkûr yedi çeşit rakamın kullanılacağı çoğunluğun görüşüdür. Bazı son dönem fıkıh bilginleri ilgili rakamlara 18 ve 36 rakamlarını da ilave ederek ortak payda için kullanılacak toplam rakamın dokuz tane olduğunu ileri sürmüşlerdir.⁹ Bir meselenin ortak paydasının tespit edilebilmesi için şu yolların takip edilmesi gerekmektedir:

2.1. Mirasçılarının Toplamının Ortak Payda Sayılması

Bir meseledeki mirasçılarının tamamı terekenin tamamını alan erkek asabeden oluşursa, mirasçılarının toplamı meselenin ortak paydası olur. Mesela; ölen kişi geride mirasçı olarak sadece üç oğlunu bırakmışsa mirasçılarının sayısı olan üç, bu meselenin ortak paydasıdır.¹⁰

1.	k	k	k	
	Oğul	Oğul	Oğul	3

Bu meselede üç oğuldan başka mirasçı olmadığı ve mirasçılarının tamamı asabe olduğu için meselenin ortak paydası üçtür.

2.2. Hisselerinin Toplamının Mirasçı Sayısı Sayılarak Ortak Paydanın Tespiti

Bir meseledeki mirasçılarının tamamı, erkek kadın karışık asabeden oluşursa, bir erkek iki kadının hissesi kadar hisse aldığı için bir erkek, iki kişi yerinde sayılarak ulaşılan mirasçılarının toplam sayısı, meselenin ortak paydasını

⁹ Şeyh Nizam ve Heyet Burhânpuurlu, *el-Fetâva'l-Hindiyeye*, tsh. Abdullatif Hasan Abdurrahman (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2000), 6/516; Ahmet b. Muhammed el-Mâlikî es-Sâvî, *Bulğatü's-sâlik li-Akrebi'l-mesâlik ala şerhi's-Sagâr*, tsh. Muhammed Abdüsselam Şahin (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1995), 4/357; Ebû Zekeriyâ Yahya b. Şeref en-Nevevî, *Ravzatü't-Tâlibin*, thk. Adil Ahmet Abdülmevcud, Ali Muhammed Muavvaz (Riyad: Dâru Âlemi'l-Kütüb, 2003), 5/59; Buhûtî, *Keşşâfü'l-kınâ'*, 10/394-396; Ebû İshâk Burhaneddin İbrâhim b. Muhammed İbn Muflih, *el-Mübdî' Şerhü'l-Mukni'*, thk. Muhammed Hasan Muhammed Hasan İsmail eş-Şâfiî (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1997), 5/353; Yasin Ahmed İbrahim Derâdeke, *el-Mîrâs fi'ş-Şerîati'l-İslamiyye*, (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1983), 320.

¹⁰ Serahsî, *el-Mebsût*, 29/204; Şehabeddin Ahmet b. İdris el-Karâfi, *ez-Zahire*, thk. Muhammed Hacci (Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1994), 13/77; Sâvî, *Bulğatü's-sâlik*, 4/358; Ebû Zekeriyâ Muhyiddin Yahyâ b. Şeref b. Nuri en-Nevevî, *el-Mecmû' Şerhü'l-mühezzeb li'ş-Şîrâzi*, thk. Muhammed Necib Mutî (Cidde: Mektebetü'l-İrşad, ts.), 17/140; Ebû Zehra, *Ahkâmü't-terikât*, 150, Muhammed Ali es-Sâbûnî, *el-Mevâris fi'ş-Şerîati'l-İslamiyye fi dâvi'l-Kitap ve's-Sünne* (Kahire: Daru'l-Hadis, ts), 133; Muhammed Beşir el-Mufeşşî, *Muhtasaru'l-Ahkâmi'l-irsîye fi zilli'l-menzûmeti'l-Rahbîye* (Dimaşk: Mektebetü Dâri'l-Mehabbe, ts.), 91; İbrahim Muhammed Abdülcâbir, *Teysîrü'l-Mevâris*, (Mansure: Dâru'l-Vefâ, 1999), 96; Derâdeke, *el-Mîrâs*, 315.

teşkil etmektedir. Örneğin; ölen geride mirasçı olarak iki oğlunu ve iki kızını bırakmışsa altı, bu meselenin ortak paydasıdır.

2.	k	k	
	2 Oğul	2 Kız	6

Bu meselede iki oğul ve iki kız vardır. Bir oğul iki kişi yerinde sayıldığına göre mirasçıların tamamının toplamı altı olur. Altı da bu meselenin ortak paydasıdır.¹¹

2.3. Belirli Pay Sahibi Olanların Payının Ortak Payda Olması

Bir meseledeki mirasçıların içinde belirli pay sahiplerinden (ashâbü'l-ferâiz) sadece bir grup mirasçı varsa, bu grubun payı meselenin ortak paydasıdır.¹² Biri ölmüş geride mirasçı olarak karısını ve bir oğlunu bırakmışsa, ölenin çocuğu olduğu için kadın miras olarak sekizde biri alır. Sekiz de bu meselenin ortak paydasıdır.

3.	$\frac{1}{8}$	K	
	Kadın	1 Oğul	8

Bu meselede belirli pay sahibi olarak sadece ölenin karısı vardır. Bu sebeple karının payı olan sekiz meselenin ortak paydasıdır.

2.4. Ortak Paydanın Büyük Rakam Olması

Bir meseledeki mirasçıların içinde belirli pay sahiplerinden (ashâbü'l-ferâiz) iki grup mirasçı varsa ve paylarının rakamları 2 ile 4, 4 ile 8 ve 3 ile 6 gibi birbirinin katı olan sayılardan oluşmuşsa, büyük rakam bu meselenin ortak paydasıdır. Ölen kişi geride annesini, bir anne bir kardeşini ve bir amca ab bırakmışsa, bu durumda annesi üçte biri, anne bir kardeşi altıda biri ve amca ab kalanı alacağı için meselenin ortak paydası büyük rakam olan altıdır.

¹¹ Serahsî, *el-Mebsût*, 29/205; Sâvî, *Bulğatü's-sâlik*, 4/358; Nevevî, *Ravza*, 5/58; İbn Useymîn, *Teshîlü'l-ferâiz*, 63; Ebû Zehra, *Ahkâmü't-terikât*, 150, Mufeşşî, *Muhtasaru'l-Ahkâmi*, 91; Sâbûnî, *el-Mevâris*, 133, 134; Muhammed el-'iyd Hatarâvî, *er-Râid fî ilmi'l-ferâiz*, (Dimüşk ve Beyrut: Müessesetü Ulûmi'l-Kur'ân, ts.), 41.

¹² İbn Useymîn, *Teshîlü'l-ferâiz*, 63; Ebû Zehra, *Ahkâmü't-terikât*, 150, Mufeşşî, *Muhtasaru'l-Ahkâm*, 92; Sâbûnî, *el-Mevâris*, 134; Hatarâvî, *er-Râid*, 42.

4.	$\frac{1}{3}$	$\frac{1}{6}$	K
	Anne	1 Kardeş a	1 Amca ab
			6

Bu meselede belirli pay sahibi iki gruptaki mirasçıların paylarının rakamları birbirinin katı olan sayılardan olduğu için büyük rakam meselenin ortak paydası olmuştur.¹³

2.5. Ortak Paydanın Mirasçılar Arasındaki Ortak Rakam Olması

Bir meseledeki mirasçıların içinde belirli pay sahiplerinden iki grup mirasçı varsa ve paylarının rakamları 3 ile 3, 4 ile 4 ve 5 ile 5 gibi özdeş sayılar ise, rakamların biri bu meselenin ortak paydasıdır. Bir kadın ölmüş geride sadece kocasını ve bir öz kız kardeşini bırakmışsa, bu durumda kadının kocası terekenin ikide biri yani yarısını ve bir öz kız kardeşi öbür yarısını yani ikide birini alacağı için meselenin ortak paydası ikidir.

5.	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$
	Koca	1 Kız kardeş ab
		2

Bu meselede belirli pay sahibi olan iki gruptaki mirasçıların paylarının rakamları özdeş sayılardan olduğu için rakamlardan biri meselenin ortak paydasını teşkil etmiştir.¹⁴

2.6. Ortak Paydanın İki Rakamın Ortak Bleninin Payların Birine arpımıyla Elde Edilen Sayı Olması

Bir meseledeki mirasçıların içinde belirli pay sahiplerinden iki grup mirasçı varsa ve paylarının rakamları 4 ile 6, 6 ile 8 ve 8 ile 12 gibi ortak böleni olan sayılarsa, sayıların ortak böleni payların birine çarpılır ve elde edilen sayı bu meselenin ortak paydası kabul edilir. Geride karısını, annesini ve bir oğlunu bırakan müteveffanın karısı sekizde biri, annesi altıda biri ve oğlu kalanı alır. Meselenin ortak paydası ise yirmi dörttür.

¹³ Serahsı, *el-Mebsût*, 29/204; şemseddin Muhammed b. Eb'l Abbas Ahmet b. Hamza b. şihabiddin el-Ensârî er-Remli, *Nihâyetü'l-Muhtâc ilâ şerhi'l-Minhâc*, (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003), 6/35; Mufeşşi, *Muhtasarü'l-Ahkâm*, 92; Sâbûnî, *el-Mevârîs*, 134, 135; Hatarâvî, *er-Râid*, 43, 44; Abdülcâbir, *Teyşir'l-Mevârîs*, 96, 97.

¹⁴ Serahsı, *el-Mebsût*, 29/204; Sâvî, *Bulėatü's-sâlik*, 4/356, 357; Remli, *Nihâyetü'l-Muhtâc*, 6/34; Abdülcâbir, *Teyşir'l-Mevârîs*, 97; Hatarâvî, *er-Râid*, 42, 43.

6.	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{6}$	K	
	Karı	Anne	1 Oğul	24

Bu meseledeki 8 ile 6, ortak bölümleri olan sayılardandır. Sekiz ikiye ve dörde, altı ise ikiye ve üçe bölünebilmektedir. Bu işlemde sekiz ile altının ortak bölümleri ikidir. Bu durumda payların birinin ikiye bölünmesiyle ortaya çıkan rakam, diğer payla çarpılarak elde edilen sayı meselenin ortak paydasıdır. Mesela; sekizi ikiye böldüğümüzde ortaya çıkan dördü altı ile çarparsak sonuç yirmi dört olur. Yirmi dört bu meselenin ortak paydasıdır. Altıyı ikiye bölüp ortaya çıkan üçü sekiz ile çarptığımızda da aynı sonuç elde ederiz.¹⁵

2.7. Ortak Paydanın Mirasçılarının Paylarının Çarpımı ile Elde Edilen Sayı Olması

Bir meseledeki mirasçılarının içinde belirli pay sahiplerinden iki grup mirasçı varsa ve paylarının rakamları 2 ile 3 ve 3 ile 4 gibi ortak bölümleri olmayan sayılarsa, bu rakamları birbiriyle çarparak elde edilen sayı bu meselenin ortak paydasıdır. Ölen kişi geride karısını, annesini ve bir erkek kardeşini bırakmışsa, bu durumda ölenin çocukları olmadığı için karısı dörtte biri, annesi üçte biri ve bir erkek kardeşi onlardan kalanı alır. Haliyle meselenin ortak paydası on ikidir.

7.	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{3}$	K	
	Karı	Anne	1 Erkek kardeş ab	12

Bu meselede belirli pay sahibi iki grup mirasçının payları olan 4 ile 3 rakamları, ortak bölümleri olmayan sayılar olduğu için rakamları birbirine çarpılarak elde edilen on iki sayı bu meselenin ortak paydası olmuştur.¹⁶

Yukarıda verilen örnekler bir meseledeki mirasçılarının içinde belirli pay sahiplerinden iki grup mirasçı olan meselelerin ortak paydasının nasıl bulunabileceğini gösteren örneklerdir. Görüldüğü gibi bir meselede belirli pay sahiplerinden sadece iki grup mirasçı varsa, ilgili yöntemlerden yalnız birini kullanarak meselenin ortak paydası tespit edilmeye çalışılır. Şayet bir meseledeki belirli pay sahipleri iki grup mirasçıdan fazla ise bu durumda meselenin ortak paydasını bulmak için birden fazla yöntemle müracaat etmek gerekmektedir. Mesela;

¹⁵ Serahsî, *el-Mebsût*, 29/204; Sâvî, *Bulğatü's-sâlik*, 4/358; Remlî, *Nihâyetü'l-Muhtâc*, 6/35; Sâbûnî, *el-Mevârîs*, 137; Abdülcâbir, *Teysîrü'l-Mevârîs*, 97; Hatarâvî, *er-Râid*, 44.

¹⁶ Serahsî, *el-Mebsût*, 29/204; Sâvî, *Bulğatü's-sâlik*, 4/357; Remlî, *Nihâyetü'l-Muhtâc*, 6/35; Abdülcâbir, *Teysîrü'l-Mevârîs*, 98; Hatarâvî, *er-Râid*, 45.

bir adam ölmüş geride karısı, bir kızı, bir ninesi ve bir erkek kardeşi kalmışsa karısı sekizde biri, bir kızı ikide biri, ninesi altıda biri ve erkek kardeşi kalanı alır ve bu durumda meselenin ortak paydası yirmi dört olur.

8.	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{6}$	K	
	Karı	Kız	Nine	1 Erkek kardeş ab	24

Bu meselede belirli pay sahipleri olarak ölenin karısı, kızı ve ninesi bulunmakta ve paylar sekiz, iki ve altı rakamlardan oluşmaktadır. Rakamlara bakılırsa iki, sekiz veya altı ile birbirinin katı olan sayılardır. Bu sebeple iki bu rakamların birinin içinde olduğu var sayılarak bu meselede bağlantılar sekiz ve altı rakamları üzerinden kurulacaktır. Sekiz ile altı ortak bölünen olan sayılar olup ortak bölünen ikidir. Haliyle sekizi ikiye bölerek elde edilen dört, altı ile veya altıyı ikiye bölerek elde edilen üç, sekiz ile çarpılarak ulaşılan yirmi dört bu meselenin ortak paydasıdır. Bu meseledeki belirli pay sahipleri üç grup mirasçı olduğu için meselenin ortak paydasının tespiti için önce 4. maddedeki, sonra 6. maddedeki yöntemle başvurulmuştur.

3. PAYDALARIN EŞİTLENMESİ

Miras hukukunda hisseler mirasçılara dağıtılırken hisselerin tam dağıtılması ve küsurat içermemesi gerekmektedir. Bazen hisseler mirasçılara tam ve kalansız dağıtılamamakta ve ortaya küsurat rakamlar çıkmaktadır. Bu gibi durumlarda meselenin çözümlenebilmesi için tashîh-i mesâil/paydaların eşitlenmesi metoduna ihtiyaç duyulmaktadır. Hisselerin mirasçılara kalansız dağıtılıp dağıtılamadığının arasındaki farkı şu iki tabloyla göstermeye çalışacağız.

Biri ölmüş geride karısını, bir kızını, ninesini ve bir erkek kardeşini bırakmışsa, meselenin ortak paydası yirmi dördtür.

9.	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{6}$	K	
	Karı	Kız	Nine	1 Erkek kardeş ab	24
	3	12	4	5	

Bu grup mirasçının ortak paydası yirmi dört olup yirmi dört payda üzerinden karı (sekizde biri aldığı için) üç, kız (ikide biri aldığı için) on iki ve nine (altıda biri aldığı için) dört ve erkek kardeş (bunlardan kalanı aldığı için) beş hisse almaktadırlar ve her mirasçıya kendi hissesi küsuratsız bölünmektedir. Hisseler her bir mirasçıya kalansız ve küsuratsız dağıtılabilen meseleye miras

hukukunda “âdile” denir.¹⁷ Hisseler mirasçılara bu şekilde bölünmesi halinde paydaların eşitlenmesine gerek duyulmamaktadır.

Biri ölür de geride karısını, üç kızını, ninesini ve bir erkek kardeşini bırakmışsa, meselenin ortak paydası yirmi dördtür.

10.	$\frac{1}{8}$	$\frac{2}{3}$	$\frac{1}{6}$	K	
	Karı	3 Kız	Nine	1 Erkek kardeş ab	24
	3	16	4	1	

Bu meselenin de ortak paydası yirmi dördtür. Yirmi dört payda üzerinden karı (sekizde biri aldığı için) üç, üç kız (üçte iki aldığı için) on altı, nine (altı biri aldığı için) dört ve erkek kardeş (kalanı aldığı için) bir hisse almaktadırlar. Bu meselede kızların dışındaki mirasçılardan hisselerin kendilerine kalansız dağıtılmasında herhangi bir sıkıntı yaşanmazken kızların hisselerinin dağıtılmasında problem yaşanmaktadır. On altı hisseye sahip olan üç kıza hisseler kalansız olarak dağıtılamamakta ve bu problemin giderilmesi paydaların eşitlenmesini gerektirmektedir. Paydaların eşitlenmesinde sayılar arasında ne tür bir bağlantının bulunduğu yine temâsül/özdeş sayılar, tedâhul/birbirinin katı olan sayılar, tevâfuk/ortak bölüneni olan sayılar ve tebâyun/ortak bölüneni olmayan sayılar yöntemi ile tespit edilmektedir. Hisselerin mirasçılara kalansız bölünmemesi bazen bir grup mirasçı arasında söz konusu iken bazen birden fazla grup mirasçı arasında söz konusu olabilir. Dolayısıyla bu konu iki başlık halinde ele alınacaktır.

3.1. Bir Grup Mirasçı Arasında Görülen Kalansız Bölünememe Meselelerinde Paydaların Eşitlenmesi

Hisselerin sadece bir grup mirasçıya kalansız olarak bölünmediği meselelerde paydaların eşitlenmesi için ilk önce ilgili gruptaki mirasçılardan sayıları ile bunların hisselerinin sayıları arasındaki ilişki tedâhul, tebâyun ve tevâfuk açısından değerlendirilir. Bu değerlendirmeden elde edilen sayı meselenin ortak paydası ile çarpılır. Bu işlemin sonunda ortaya çıkan sonuç ise meselenin yeni ortak paydası kabul edilir. Sonra hisseler meselenin yeni ortak paydasına göre tekrardan bölünür veya her mirasçının hissesini, meselenin ortak paydası çarpılan sayı ile çarpmak suretiyle mirasçılardan yeni hisseleri tespit edilir. Şayet bir meselede avl söz konusu ise başta avl yapılır sonra paydaların eşitlenmesi yoluna gidilir. Avlin söz konusu olduğu meselelerde paydalar eşitlendikten sonra mirasçılardan hisseleri meselenin yeni ortak paydası üzerinden bölündüğünde

¹⁷ Zuhaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 8/353.

kalansız bölünmesi mümkün değildir. Bu sebeple her mirasçının ne kadar alacağı, o mirasçının hissesini meselenin ortak paydası çarpılan sayı ile çarpmak suretiyle tespit edilir.¹⁸ Paydaların eşitlenme işlemi, aşağıdaki tablolarda maddeler halinde açıklanacaktır.

3.1.1. Büyük Rakamın Küçük Rakama Bölünmesiyle Elde Edilen Sayının Meselenin Ortak Paydasıyla Çarpılması Yöntemi

Hisseleri kalansız bölünemeyen mirasçılardan sayıları ile bunların hisselerinin rakamları 3 ile 6 gibi birbirinin katı olan sayılarsa, büyük rakamı küçük rakama bölmek suretiyle ulaşılan sayı meselenin ortak paydası ile çarpılır ve elde edilen sonuç meselenin yeni ortak paydası sayılır. Ölen adam geride karısını, bir kızını ve altı amcasını bırakmışsa, meselenin ortak paydası sekiz olup karısı sekizde bir, kızı sekizin yarısı olan dört ve altı amcası kalan üç hisseyi alırlar.

11.a.	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{2}$	K	
	Karı	Kız	6 Amca	8
	1	4	3	8×2=16

	2	8	6	16

Bu meselede karı ile kızın hisseleri sahiplerine küsuratsız biçimde taksim edilirken altı amcanın hissesi kendilerine kalansız taksim edilememektedir. Mirasçı amcaların sayısı altı ve hisselerinin sayısı üçtür. Altı ile üç birbirinin katı olan sayılardır. Bu durumda altıyı üçe bölerek elde edilen iki, meselenin ortak paydası sekiz ile çarpılır ve bu çarpma ile ulaşılan on altı, meselenin yeni ortak paydası sayılır. Mirasçılardan hisseleri yeni ortak paydaya göre tekrardan bölündüğünde on altı üzerinden karı (mirastaki payı sekizde bir olduğu için) iki, kız (payı malın yarısı olduğu için) sekiz ve altı amca (kalanı alacağı için) her biri birer hisse olmak üzere altı hisse alırlar.¹⁹ Görüldüğü gibi bu meselede avl

¹⁸ Curcânî, Şerîf Ali b. Muhammed, Şerhu's-Sirâciyye, thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid (Mısır: Matbaatü Mustafa el-Halebi, 1944), 111-113, Ebû Abdullah Muhammed Hurşî, Şerhu'l-Hurşî alâ muhtasarı Halîl, (Mısır: el-Matbaatü'l-Emîriyye, 1899); 8/211, 212; Ebû Muhammed Muvaqqaduddin Abdullah b. Ahmet İbn Kudâme, el-Kâfi, thk. Abdullah b. Abdülmuhsin Türkî (Cize: Hicr li't-Tibâa ve'n-Neşr, 1997), 4/91; Sâbûnî, el-Mevâris, 140; Mufeşşî, Muhtasaru'l-Ahkâm, 98, 99; Cuma Muhammed Muhammed Berrâc, Ahkâmü'l-Mîrâs fi's-Şerîati'l-İslamiyye, (Amman: Daru'l-Fikr, 1981), 571, 572; Abdülcâbir, Teysîrü'l-Mevâris, 107; Râvî, Mevlûd Muhlis, İlmi'l-ferâiz ve'l-mevâris (Bağdat: y.y., 2014), 56-58.

¹⁹ Şihabuddin b. Hacer el-Heytemî, Tuhfetu'l-muhtâc bi-Şerhi'l-Minhâc (Kahira: Dâru'l-Hadis, ts.), 3/70; Mufeşşî, Muhtasaru'l-Ahkâm, 100.

söz konusu olmadığı için mirasçıların hisseleri meselenin yeni ortak paydası üzerinden tekrardan bölünmüştür. Bunun dışında hisseler başka bir yöntemle de tespit edilebilir. O da her bir mirasçının hissesini meselenin ortak paydası çarpılan rakam ile çarpmaktır. Mesela; ilgili meselede karının bir hissesi (meselenin ortak paydası çarpılan) iki rakamı ile çarpılarak iki, kızın dört hissesi ikiyle çarpılarak sekiz ve amcaların üç hissesi ikiyle çarpılarak altı yapılabilir. Böylelikle her iki yöntem aynı sonucu vermiş olur.

Avl söz konusu olan durumlar için şu mesele örnek olarak verilebilir. Bir kadın ölmüş geride kocasını, annesini ve sekiz öz kız kardeşini bırakmışsa, kocası ikide biri, annesi altıda biri ve öz kız kardeşleri üçte iki aldığı için meselenin ortak paydası altıdır. Bu meselede hem avl hem de tashih söz konusu olduğundan dolayı önce avl sonra tashih yapılır.

11.b.	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{6}$	$\frac{2}{3}$	
	Koca	Anne	8 Kız kardeş ab	6-8
	3	1	4	8×2=16

	6	2	8	16

Bu meselenin asıl ortak paydası altı ve mirasçıların hisselerin toplamı sekizdir. Mirasçıların toplam hisseleri meselenin ortak paydasından daha fazla olduğu için meselede avl söz konusudur. Dolayısıyla meselenin ortak paydası olan altı, mirasçıların toplam hissesi olan sekize yükseltilmiş ve artık sekiz, meselenin ortak paydası olmuştur. Meselede hisseleri kendilerine kalansız dağıtılamayan mirasçı grubu kız kardeşlerdir. Kız kardeşlerin sayısı sekiz ve hisseleri dörttür. Haliyle sekizi dörde bölerek elde edilen iki ile meselenin ortak paydası sekiz çarpılır ve çarpmadan meydana gelen on altı, meselenin yeni ortak paydası kabul edilir.

Avlin yaşandığı meselelerde yeni ortak paydanın tespitinden sonra mirasçıların hisseleri, meselenin yeni ortak paydası üzerinden bölünmesi halinde sağlıklı bir sonuca ulaşılması mümkün değildir. Bu sebeple her mirasçının hissesi, yeni ortak paydanın çarpıldığı sayı ile çarpılarak tespit edilmesi gerekir. Mesela; ilgili meselede koca on altı üzerinden altı hisse alması gerekirken hisseler (kocanın payı malın yarısı olduğu için) kendi payına göre bölündüğünde on altı üzerinden sekiz alır, payı altıda bir olan anneye on altı üzerinden küsuratsız hisse verilmesi mümkün değildir. Çünkü on altı ile altı, ortak bölünen olmayan sayılardır. Bu sebeple kocanın üç hissesi (meselenin ortak paydası çarpılan) iki ile çarpılarak altı, annenin bir hissesi ikiyle çarpılarak iki ve kız kardeşlerin dört

hissesi ikiyle çarpılarak sekiz yapılır. Böylelikle her bir mirasçının terekeden alacağı hisse, kendi payı oranında azalmış olur.

3.1.2. Mirasçıların Sayısının Meselenin Ortak Paydasıyla arpılması Yöntemi

Hisselerini küsuratlı alan mirasçıların sayısı ile bunların hisselerinin rakamları 2 ile 3, 4 ile 5 gibi ortak böleni olmayan sayılar ise, mirasçıların sayısı meselenin ortak paydası ile çarpılır. Bu işlem sonunda elde edilen sonuç meselenin yeni ortak paydası sayılır. Bir kadın ölmüş geride kocasını, bir ninesini ve anne bir üç kız kardeşini bırakmışsa, kocası ikide biri, ninesi altıda biri ve kız kardeşleri üçte biri aldığı için meselenin ortak paydası altıdır.

12.a.	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{6}$	$\frac{1}{3}$	
	Koca	Nine	3 Kız kardeş a	6
	3	1	2	6×3=18

	9	3	6	18

Bu meselede hisseleri kendilerine kalansız taksim edilmeyen miraslar kız kardeşlerdir. Kız kardeşlerin sayısı üç ve hisseleri ikidir. Üç ile iki, ortak böleni olmayan sayılar olduğu için kız kardeşlerin sayısı olan üç, meselenin ortak paydasıyla çarpılmış ve ulaşılan on sekiz, meselenin yeni ortak paydası olmuştur. On sekiz üzerinden kocası (payı ikide bir olduğu için) dokuz, ninesi (payı altıda bir olduğu için)  ve üç kız kardeşi (payları üçte bir olduğu için) her biri ikişer hisse olmak üzere altı hisse alırlar.²⁰

Meselede avl söz konusuysa tashiह avl yapıldıktan sonra gerçekleştirilir. Müteveffa geride kocasını ve beş öz kız kardeşini bırakmışsa, koca ikide biri, beş öz kız kardeş üçte iki aldığı için meselenin ortak paydası altıdır.

12.b.	$\frac{1}{2}$	$\frac{2}{3}$	
	Koca	5 Kız kardeş ab	6-7
	3	4	7×5=35

	15	20	35

²⁰ Serahsı, *el-Mebsût*, 29/205; İbn bidın, *Hâşiye*, 10/566; Meydnı, *el-Lübâb*, 727; Karâfi, *ez-Zahıre*, 13/98, 99; Sıvı, *Bulđatü's-sâlik*, 4/393, 394; Heytemı, *Tuğfetu'l-muhtâc*, 3/73; İbn Muflih, *el-Mübdi'*, 5/361; Berrâc, *Ahkm'l-Mırs*, 573; Mufeşşı, *Muhtasaru'l-Ahkâm*, 99.

Bu meselenin asıl ortak paydası altıdır. Hisselere gelince kocanın üç ve kız kardeşlerin dört olmak üzere hisselerin toplamı, yedidir. Mirasçılarının toplam hisseleri meselenin ortak paydasından daha fazla olduğu için meselede avl söz konusudur. Dolayısıyla meselenin ortak paydası olan altı mirasçılarının toplam hissesi olan yediye yükseltilmiş ve yedi, avldan sonraki meselenin ortak paydası olmuştur. Meselede hisseleri kendilerine kalansız dağıtılamayan mirasçılar kız kardeşlerdir. Kız kardeşlerin sayısı beş ve hisseleri dördttür. Beş ile dört ortak bölümlü olmayan sayılar olduğu için kız kardeşlerin sayısı olan beş, avl işleminden sonraki meselenin ortak paydası olan yediyle çarpılmış ve çarpmanın sonucu olan otuz beş, meselenin yeni ortak paydası kabul edilmiştir. Kocanın üç hissesi (meselenin ortak paydası çarpılan) beş ile çarpılarak on beş ve kız kardeşlerin dört hissesi beş ile çarpılarak yirmi yapılmıştır.²¹

3.1.3. Mirasçılarının Sayıları, Ortak Bölümlü Olan Sayıya Bölünerek Elde Edilen Sonucun Meselenin Ortak Paydasıyla Çarpılması Yöntemi

Hisseleri kalansız bölünmeyen mirasçılarının sayısı ile onların hisselerinin rakamları 4 ile 6, 6 ile 8 gibi ortak bölümlü olan sayılardansa mirasçılarının sayıları, ortak bölümlü olan sayıya göre bölünerek ulaşılan en küçük rakam meselenin ortak paydası ile çarpılır ve elde edilen sonuç meselenin yeni ortak paydası kabul edilir. Bir adam ölmüş geride karısı, on iki kızı ve bir amcası kalmışsa, karısı sekizde biri, on iki kızı üçte iki ve amcası kalanı aldığı için meselenin ortak paydası yirmi dördttür.

13.a.	$\frac{1}{8}$	$\frac{2}{3}$	k	
	Karı	12 Kız	Amca ab	24
	3	16	5	24×3=72
.....
	9	48	15	72

Bu meselede hisseleri kendilerine kalansız taksim edilmeyen mirasçılar kızlardır. Kızların sayısı on iki ve hisseleri on altıdır. On iki ile on altı, ortak bölümlü olan sayılardır. Mesela; on iki sayısı ikiye, üçe ve dörde bölünürken on altı sayısı ise ikiye ve dörde bölünmemektedir, ancak üçe bölünmemektedir. Dolayısıyla on iki ile on altı sayıları, iki ve dörde bölünme hususunda birleşmektedir.

²¹ Serahsî, *el-Mebsût*, 29/205; İbn Âbidîn, *Hâşiye*, 10/566; Meydânî, *el-Lübâb*, 727; Karâfî, *ez-Zahîre*, 13/98; Heytemî, *Tuhfetü'l-muhtâc*, 3/73; Şeyh Mansur b. Yunus b. İdris el-Hanbelî el-Buhûfî, *Şerhü Münteha'l-irâdât*, thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî, (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2000), 4/584; Berrâc, *Ahkâmü'l-Mîrâs*, 573.

Paylar eşitlenirken esas alınması gereken rakam mirasçıların sayısı olduğu için on iki sayı, ikiye veya dörde bölünür. On iki sayı ikiye bölündüğünde altı, dörde bölündüğünde üç olur. Üç, altıya nazaran daha küçük bir sayı olduğu için meselenin ortak paydası olan yirmi dört ile çarpılır ve elde edilen yetmiş iki, meselenin yeni ortak paydası kabul edilir. Yetmiş iki üzerinden karı (payı sekizde bir olduğu için) dokuz, on iki kız (payı üçte iki olduğu için) kırk sekiz ve amca (kalanı aldığı için) on beş hisse almışlardır.²²

Avl söz konusu olan durumlar için şu mesele örnek olarak verilebilir. Müteveffa kadın geride kocasını, altı öz kız kardeşini ve anne bir iki erkek kardeşini bırakmışsa, kocası ikide biri, altı öz kız kardeşi üçte iki ve anne bir iki erkek kardeşi üçte biri aldığı için meselenin ortak paydası altıdır.

13.b.	$\frac{1}{2}$	$\frac{2}{3}$	$\frac{1}{3}$	
	Koca	6 Kız kardeş ab	2 Erkek kardeş a	6-9
	3	4	2	9×3=27

	9	12	6	27

Bu meselenin asıl ortak paydası altıdır. Koca üç, altı kız kardeş dört ve anne bir iki erkek kardeş iki olmak üzere mirasçılar toplam dokuz hisse almaktadırlar ve mirasçıların toplam hisseleri meselenin ortak paydasından daha fazla olduğu için meselede avl söz konusudur. Dolayısıyla meselenin ortak paydası olan altı, mirasçıların toplam hissesi olan dokuzu yükseltişmiş ve dokuz, meselenin ortak paydası olmuştur. Meselede hisseleri kendilerine kalansız dağıtılamayan mirasçılar kız kardeşlerdir. Kız kardeşlerin sayısı altı ve hisseleri dördttür. Altı ile dört ortak böleni olan sayılardır. Mesela; altı, ikiye ve üçe bölünür, dört ise ikiye bölünür fakat üçe bölünmez. Dolayısıyla altı ile dört ikiye bölünme hususunda birleşmektedir. Paylar eşitlenirken esas alınması gereken rakam mirasçıların sayısı olduğu için altının ikiye bölünmesi neticesinde meydana gelen üç, meselenin ortak paydası olan dokuz ile çarpılır ve elde edilen yirmi yedi, meselenin yeni ortak paydası kabul edilir. Kocanın üç hissesi (meselenin ortak paydası çarpılan) üç ile çarpılarak dokuz, altı kız kardeşin dört his-

²² Serahsi, *el-Mebsüt*, 29/205; İbn Âbidin, *Hâşiye*, 10/566; Meydânî, *el-Lübâb*, 727; Karâfi, *ez-Zahîre*, 13/99; Sâvi, *Bulğatü's-sâlik*, 4/394; Heytemî, *Tuhfetu'l-muhtâc*, 3/73; Buhûtî, *şerhü Münteħa*, 4/584; Mufeşşi, *Muhtasaru'l-Ahkâm*, 100; İbn Muflih, *el-Mübdî*, 5/362; Berrâc, *Ahkâmü'l-Mîrâs*, 572.

sesi üç ile çarpılarak on iki (herkes iki hisse almaktadır) ve anne bir iki erkek kardeşin iki hissesi üç ile çarpılarak altı yapılır.²³

Buraya kadar verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere bu başlıkta yer alan meselelerde hisseleri kendilerine kalansız biçimde bölünmeyen mirasçılar sadece bir grup mirasçıdır.

3.2. İki Mirasçı Grupta Kalansız Bölünememe Sorunu Oluşan Meselelerde Paydaların Eşitlenmesi

İki veya daha fazla mirasçı grubuna hisselerin kalansız bölünemediği meselelerde paydaların eşitlenmesi için ilk önce ilgili gruptaki mirasçıların sayıları arasındaki ilişki temâsül, tedâhul, tebâyun ve tevâfuk açısından incelenir. Bu incelemede tespit edilen rakam meselenin ortak paydası ile çarpılır. Bu işlemin sonunda ortaya çıkan sonuç meselenin yeni ortak paydası kabul edilir. Avlin söz konusu olduğu meselelerde tashih avldan sonra yapılır.²⁴ Meselede ister avl söz konusu olsun ister olmasın meselenin yeni ortak paydasına göre hisselerin mirasçılara tekrar bölünmesi hususunda daha önce izlenen yöntemin burada da aynen izlenmesi gerekir.

3.2.1. Kalansız Bölünemeyen Hisselerden Birinin Paydasının Meselenin Ortak Paydası ile Çarpılması Yöntemi

Hisseleri kalansız bölünemeyen iki grup mirasçının sayıları 2 ile 2, 3 ile 3 ve 4 ile 4 gibi temâsül sayılarsa, sayılardan biri meselenin ortak paydası ile çarpılır. Bu işlem sonunda elde edilen sonuç meselenin yeni ortak paydası sayılır.²⁵ Müteveffa geride karısını, üç kızını ve üç öz erkek kardeşini bırakmışsa, karısı sekizde biri, kızları üçte iki ve erkek kardeşleri kalanı aldığı için meselenin ortak paydası yirmi dördür.

²³ Serahsî, *el-Mebsût*, 29/205; İbn Âbidîn, *Hâşiye*, 10/566; Meydânî, *el-Lübâb*, 727; Heytemî, *Tuhfetu'l-muhtâc*, 3/73; Buhûtî, *Şerhü Münteha*, 4/584; Sâbûnî, *el-Mevârîs*, 142; Mufeşşî, *Muhtasarü'l-Ahkâm*, 100.

²⁴ Serahsî, *el-Mebsût*, 29/205; İbn Âbidîn, *Hâşiye*, 10/566, 567; Karâfi, *ez-Zahîre*, 13/100; Sâvî, *Bulğatü's-sâlik*, 4/394; Heytemî, *Tuhfetu'l-muhtâc*, 3/73, 74; İbn Muflih, *el-Mübdî'*, 5/362; Hurşî, *Şerhu'l-Hurşî*, 8/212, 213; İbn Kudâme, *el-Kâfi*, 4/91, 92; Curcânî, *Şerhu's-Sirâciyye*, 113-117.

²⁵ Serahsî, *el-Mebsût*, 29/205; İbn Âbidîn, *Hâşiye*, 10/567; Meydânî, *el-Lübâb*, 728; Karâfi, *ez-Zahîre*, 13/100; Sâvî, *Bulğatü's-sâlik*, 4/394; Heytemî, *Tuhfetu'l-muhtâc*, 3/73; İbn Muflih, *el-Mübdî'*, 5/362; Buhûtî, *Şerhü Münteha*, 4/585; Mufeşşî, *Muhtasarü'l-Ahkâm*, 101.

14.a.	$\frac{1}{8}$	$\frac{2}{3}$	k	
	Karı	3 Kız	3 Erkek kardeş ab	24
	3	16	5	$24 \times 3 = 72$

	9	48	15	72

Bu meselede hisseleri kendilerine kalansız taksim edilemeyen mirasçı grubu kızlar ile erkek kardeşlerdir. Kızların sayısı üç ve hisseleri on altıdır. Erkek kardeşlerin sayısı da üç ve hisseleri beştir. Bu iki grup mirasçının kendilerine hisselerinin küsuratsız dağıtılamayacağı aşikârdır. Mirasçılarının sayılarını gösteren rakamlara bakıldığında ramakların üç ile üç yani temâsül sayılar olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bir tane üç ile meselenin ortak paydası olan yirmi dördü çarpmak suretiyle ulaşılan yetmiş iki, meselenin yeni ortak paydası olmuştur. Yetmiş iki üzerinden karı (payı sekizde bir olduğu için) dokuz, üç kız (payı üçte iki olduğu için her biri on altı olmak üzere) kırk sekiz ve üç kardeş (kalanı aldığı için her biri beşer olmaz üzere) on beş hisse almışlardır.

Avl söz konusu olan mesele için örnek. Müteveffa geride karısını, annesini, üç öz kız kardeşini ve anne bir üç kız kardeşini bırakmışsa, karısı dörtte biri, annesi altıda biri, üç öz kız kardeşi üçte iki ve anne bir üç kız kardeşi üçte biri aldığı için meselenin ortak paydası on ikidir.

14.b.	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{6}$	$\frac{2}{3}$	$\frac{1}{3}$	
	Karı	Anne	3 Kız kardeş ab	3 Kız kardeş a	12-17
	3	2	8	4	$17 \times 3 = 51$

	9	6	24	12	51

Bu meselenin asıl ortak paydası on ikidir. Karı üç, anne iki, üç öz kız kardeş sekiz ve anne bir kız kardeşler dört olmak üzere mirasçılar toplam on yedi hisse almaktadırlar ve mirasçılarının toplam hisseleri meselenin ortak paydasından daha fazla olduğu için meselede avl söz konusudur. Dolayısıyla meselenin ortak paydası olan on iki, mirasçılarının toplam hissesi olan on yediye yükseltirilmiş ve on yedi meselenin ortak paydası olmuştur. Meseledeki hisseleri kendilerine kalansız dağıtılamayan iki mirasçı grubu ise tabloda görüldüğü gibi öz kız kardeşler ile anne bir kız kardeşlerdir. Her iki gruptaki mirasçılarının sayısı üçtür. Bu sebeple bir tane üç, meselenin avldan sonraki ortak paydası olan on yedi ile çarpılır ve elde edilen elli bir, meselenin yeni ortak paydası sayılır. Karının üç hissesi (meselenin ortak paydası çarpılan) üç ile çarpılarak dokuz, an-

nenin iki hissesi üç ile çarpılarak altı, üç öz kız kardeşin sekiz hissesi üç ile çarpılarak yirmi dört (her biri tam sekiz hisse almaktadır) ve anne bir üç kız kardeşin dört hissesi üç ile çarpılarak on iki olmuştur. (Her biri tam dört hisse almaktadır).

3.2.2. Kalansız Bölünemeyen Hisselerden Payda Rakamı Büyük Olanın Paydasının Meselenin Ortak Paydası ile Çarpılması Yöntemi

Hisseleri kalansız bölünmeyen iki grup mirasçının sayıları 2 ile 4 ve 3 ile 6 gibi birbirinin katı olan sayılarsa, büyük sayı meselenin ortak paydası ile çarpılır ve elde edilen sonuç meselenin yeni ortak paydası sayılır.²⁶ Ölen kişi geride iki karısını, dört kızını ve dört öz erkek kardeşini bırakmışsa, iki karısı sekizde biri, dört kızı üçte iki ve dört öz erkek kardeşi kalanı aldığı için meselenin ortak paydası yirmi dördtür.

15.a.	$\frac{1}{8}$	$\frac{2}{3}$	k	
	2 Karı	4 Kız	4 Erkek kardeş ab	24
	3	16	5	24×4=96

	12	64	20	96

Bu meselede hisseleri kendilerine kalansız taksim edilemeyen mirasçı grubu karılar ile öz erkek kardeşlerdir. Karıların sayısı iki ve hisseleri üç, öz erkek kardeşlerin sayısı dört ve hisseleri beştir. Bu iki grup mirasçının hisseleri kendilerine küsuratsız dağıtılamamaktadır. Mirasçıların sayılarına bakıldığında sayıların iki ile dört yani birbirinin katı olan sayılar olduğu görülmektedir. Dolayısıyla büyük sayı olan dört ile meselenin ortak paydası yirmi dört çarpılmış ve ulaşılan doksan altı, meselenin yeni ortak paydası kabul edilmiştir. Doksan altı üzerinden iki karı (payları sekizde bir olduğu için her biri altışar olmaz üzere) on iki, dört kız (payları üçte iki olduğu için her biri on altışar olmak üzere) atmış dört ve dört kardeş (kalanı aldığı için her biri beşer olmak üzere) yirmi hisse almışlardır.

Avl söz konusu olan mesele için örnek: Müteveffa geride karısını, annesini, altı öz kız kardeşini ve anne bir üç kız kardeşini bırakmışsa, karısı dördte

²⁶ Serahsî, *el-Mebsût*, 29/205; İbn Âbidîn, *Hâşiye*, 10/567; Meydânî, *el-Lübâb*, 728; Karâfî, *ez-Zahîre*, 13/100; Sâvî, *Bulğatü's-sâlik*, 4/394; Heytemî, *Tuhfetü'l-muhtâc*, 3/74; Buhûtî, *Şerhü Münteha*, 4/585; İbn Muflih, *el-Mübdî'*, 5/362; Mufeşşî, *Muhtasarü'l-Ahkâm*, 102.

biri, annesi altıda biri, altı öz kız kardeşi üçte iki ve anne bir üç kız kardeşi üçte biri aldığı için meselenin ortak paydası on ikidir.

15.b.	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{6}$	$\frac{2}{3}$	$\frac{1}{3}$	
	Karı	Anne	6 Kız kardeş ab	3 Kız kardeş a	12-17
	3	2	8	4	17×6=102

	18	12	48	24	102

Bu meselenin asıl ortak paydası on ikidir. Karı üç, anne iki, altı öz kız kardeş sekiz ve anne bir kız kardeşleri dört olmak üzere mirasçılar toplam on yedi hisse almaktadırlar ve mirasçılarının toplam hisseleri meselenin ortak paydasından daha fazla olduğu için meselede avl söz konusudur. Dolayısıyla meselenin ortak paydası olan on iki, mirasçılarının toplam hissesi olan on yediye yükseltilmiş ve on yedi, meselenin ortak paydası olmuştur. Meselede hisseleri kendilerine kalansız dağıtılamayan iki grup mirasçı ise öz kız kardeşler ile anne bir kız kardeşlerdir. Öz kız kardeşlerin sayısı altı ve anne bir kız kardeşlerin sayısı üçtür. Altı ile üç birbirinin katı olan sayılar olduğu için altı, meselenin avldan sonraki ortak paydası olan on yedi ile çarpılır ve elde edilen yüz iki, meselenin yeni ortak paydası kabul edilir. Karının üç hissesi (meselenin ortak paydası çarpılan) altı ile çarpılarak on sekiz, annenin iki hissesi altı ile çarpılarak on iki, altı öz kız kardeşin sekiz hissesi altı ile çarpılarak kırk sekiz (her biri tam sekiz hisse almaktadır) ve anne bir üç kız kardeşin dört hissesi altı ile çarpılarak yirmi dört yapılmıştır. (Her biri tam dört hisse almaktadır).

3.2.3. Kalansız Bölünemeyen Hisselerin Paydalarının Ortak Bölününün Bu Gruplardan Birinin Mirasçı Sayısı ile Çarpılıp Elde Edilenin Meselenin Ortak Paydasıyla Çarpılması Yöntemi

Hisseleri kalansız bölünemeyen iki grup mirasçının sayıları 4 ile 6, 6 ile 8 gibi ortak bölüneni olan sayılarsa mirasçılarının sayısının ortak bölüneni olan sayı, hisseleri kalansız bölünemeyen iki grup mirasçıdan birinin sayısı ile çarpılır, elde edilen sonuç meselenin ortak paydası ile çarpılır ve ulaşılan sayı meselenin yeni ortak paydası kabul edilir.²⁷ Ölen adam geride karısını, altı kızını ve dört

²⁷ Serahsî, *el-Mebsût*, 29/205; İbn Âbidîn, *Hâşiye*, 10/567; Meydânî, *el-Lübâb*, 729; Karâfî, *ez-Zahîre*, 13/100; Sâvî, *Bulğatiü's-sâlik*, 4/394, 395; Heytemî, *Tuhfetu'l-muhtâc*, 3/74; Buhûfî, *Şerhü Münteha*, 4/585; İbn Muflih, *el-Mübdi'*, 5/363; Mufeşşî, *Muhtasarü'l-Ahkâm*, 102.

öz erkek kardeşini bırakmışsa, karısı sekizde biri, altı kız üçte iki ve erkek kardeşleri kalanı aldığı için meselenin ortak paydası yirmi dördtür.

16.a.	$\frac{1}{8}$	$\frac{2}{3}$	k	
	Karı	6 Kız	4 Erkek kardeş ab	24
	3	16	5	24×12=288

	36	192	60	288

Bu meselede hisseleri kendilerine kalansız taksim edilemeyen mirasçı grubu kızlar ile öz erkek kardeşlerdir. Kızların sayısı altı ve öz erkek kardeşlerin sayısı dördtür. Altı ile dört ortak böleni olan sayılardır. Mesela; altı ikiye ve üçe bölünürken dört ise ikiye bölünmekte ancak üçe bölünmemektedir. Dolayısıyla altı ile dört ikiye bölünme hususunda birleşmektedir. Önce altının yarısı olan üç ile dört veya dördün yarısı olan iki ile altı çarpılmış, sonra elde edilen on iki sayısı meselenin ortak paydası yirmi dört ile çarpılmış ve ulaşılan iki yüz seksen sekiz, meselenin yeni ortak paydası kabul edilmiştir. İki yüz seksen sekiz üzerinden karı (payı sekizde bir olduğu için) otuz altı, altı kız (payı üçte iki olduğu için) yüz doksan iki ve öz erkek kardeşler (kalanı aldığı için) altmış hisse almışlardır.

Avl söz konusu olan meseleler için örnek: Müteveffa geride kocasını, altı öz kız kardeşini ve anne bir dört erkek kardeşini bırakmışsa, kocası ikide biri, altı öz kız kardeşi üçte iki ve anne bir dört erkek kardeşi üçte biri aldığı için meselenin ortak paydası altıdır.

16.b.	$\frac{1}{2}$	$\frac{2}{3}$	$\frac{1}{3}$	
	Koca	6 Kız kardeş ab	4 Erkek kardeş a	6-9
	3	4	2	9×12=108

	36	48	24	108

Bu meselenin asıl ortak paydası altıdır. Koca üç, altı öz kız kardeş dört ve anne bir dört erkek kardeş iki olmak üzere mirasçılar toplam dokuz hisse almaktadırlar ve mirasçıların toplam hisseleri meselenin ortak paydasından daha fazla olduğu için meselede avl söz konusudur. Dolayısıyla meselenin ortak paydası olan altı, mirasçıların toplam hissesi olan dokuza yükseltilmiş ve dokuz, meselenin ortak paydası olmuştur. Meselede hisseleri kendilerine kalansız dağıtılamayan mirasçı grubu ise öz kız kardeşler ile erkek kardeşlerdir. Öz kız

kardeşlerin sayısı altı ve hisseleri dört, anne bir erkek kardeşlerin sayısı dört ve hisseleri ikidir. Dört hisse altı kız kardeş ve iki hisse dört erkek kardeşe ksursuz bölünmemektedir. Altı ile dört ortak böleni olan sayılardır. Mesela; altı ikiye ve e bölünür, dört sadece ikiye bölünür. Dolayısıyla altı ile dört ikiye bölünme hususunda birleşmektedir. Bu sebeple altının yarısı , dört ile veya dördün yarısı iki, altı ile çarpılmış, elde edilen on iki sayısı meselenin ortak paydası olan dokuz ile çarpılmış ve ulaşılan yüz sekiz, meselenin yeni ortak paydası kabul edilmiştir. Kocanın  hissesi (meselenin ortak paydası çarpılan) on iki sayı ile çarpılarak otuz altı, altı kız kardeşin dört hissesi on iki ile çarpılarak kırk sekiz ve anne bir dört erkek kardeşin iki hissesi on iki ile çarpılarak yirmi dört yapılmıştır.

3.2.4. Ortak Bleni Olmayan Kalansız Bölünemeyen Hisselerin Paydalarının Birbiriyle arpılarak Elde Edilen Sayının Meselenin Ortak Paydasıyla arpılması Yöntemi

Hisseleri kalansız bölünemeyen iki grup mirasçının sayıları 2 ile 3, 4 ile 5 gibi ortak böleni olmayan sayılardansa mirasların sayıları birbiriyle çarpılır, ulaşılan sayı meselenin ortak paydasıyla çarpılır ve bu işlem sonunda elde edilen sonuç meselenin yeni ortak paydası sayılır.²⁸ Müteveffa geride annesini,  kızını ve öz iki erkek kardeşini bırakmışsa, annesi altıda biri, üç kızını üçte iki ve öz erkek kardeşleri kalanı aldığı için meselenin ortak paydası altıdır.

17.a.	$\frac{1}{6}$	$\frac{2}{3}$	k	
	Anne	3 Kız	2 Erkek kardeş ab	6
	1	4	1	6×6=36

	6	24	6	36

Bu meselede hisseleri kendilerine kalansız taksim edilemeyen mirasçı grubu kızlar ile öz erkek kardeşlerdir. Kızların sayısı üç ve öz erkek kardeşlerin sayısı ikidir. Üç ile iki ortak böleni olmayan sayılar olduğu için birbiriyle çarpılarak elde edilen altı meselenin ortak paydası altı ile çarpılmış ve ulaşılan otuz altı, meselenin yeni ortak paydası kabul edilmiştir. Otuz altı üzerinden anne (payı altıda bir olduğu için) altı, üç kız (payı üçte iki olduğu için) yirmi dört ve erkek kardeşler (kalanı aldığı için) altı hisse almışlardır.

²⁸ Serahsı, *el-Mebsût*, 29/205; İbn Âbidîn, *Hâşiye*, 10/567; Meydânî, *el-Lübâb*, 728; Karâfî, *ez-Zahîre*, 13/100; Sâvî, *Bulğatü's-sâlik*, 4/395; Heytemî, *Tuħfet'l-muħtc*, 3/74; Buhûtî, *şerh Münteha*, 4/585, 586; İbn Muflih, *el-Mübdi'*, 5/363; Mufeşşî, *Muħtasaru'l-Aħkm*, 103.

Avlin bulunduğu durumlar için örnek: Ölen kadın geride kocasını, beş öz kız kardeşini ve anne bir üç erkek kardeşini bırakmışsa, kocası ikide biri, beş öz kız kardeşi üçte iki ve anne bir iki erkek kardeşi üçte biri aldığı için meselenin ortak paydası altıdır.

17.b.	$\frac{1}{2}$	$\frac{2}{3}$	$\frac{1}{3}$	
	Koca	5 Kız kardeş ab	3 Erkek kardeş a	6-9
	3	4	2	9×15=135

	45	60	30	135

Bu meselenin asıl ortak paydası altıdır. Koca üç, beş öz kız kardeş dört ve anne bir üç erkek kardeş iki olmak üzere mirasçılar toplam dokuz hisse almaktadırlar ve mirasçıların toplam hisseleri meselenin ortak paydasından daha fazla olduğu için meselede avl söz konusudur. Dolayısıyla meselenin ortak paydası olan altı mirasçıların toplam hisseleri olan dokuzu yükseltmiş ve dokuz, meselenin ortak paydası olmuştur. Meselede hisseleri kendilerine kalansız dağıtılamayan mirasçı grubu ise öz kız kardeşler ile erkek kardeşlerdir. Öz kız kardeşlerin sayısı beş ve hisseleri dört, anne bir erkek kardeşlerin sayısı üç ve hisseleri ikidir. Dört hisse beş öz kız kardeşe ve iki hisse üç erkek kardeşe küsuratsız bölünmemektedir. Mirasçıların sayısı olan beş ile üç ortak bölünen sayılardır. Dolayısıyla beş ile üç birbiriyle çarpılmış, elde edilen on beş, meselenin ortak paydası olan dokuz ile çarpılmış ve ulaşılan yüz otuz beş, meselenin yeni ortak paydası kabul edilmiştir. Kocanın üç hissesi (meselenin ortak paydası çarpılan) on beş ile çarpılarak kırk beş, beş öz kız kardeşin dört hissesi on beş ile çarpılarak altmış ve anne bir üç erkek kardeşin iki hissesi on beş ile çarpılarak otuz yapılmıştır.

Tablolarda görüldüğü gibi bu başlıkta yer alan meselelerde hisseleri kendilerine kalansız biçimde bölünemeyen mirasçılar, iki grup mirasçılardan oluşmaktadır.

4. SONUÇ

İslam miras hukukunda ortak paydaların tespiti ve terekenin taksiminde hisselerin mirasçılara kalansız bölünemediği meselelerde paydaların eşitlenmesi için müracaat edilmesi gereken metotlar bulunmaktadır. Mirasçıların asabe veya belirli pay sahibi olması ortak paydanın tespitinde izlenen yöntemin farklı olmasına yol açmıştır. Mirasçıların tamamı erkek asabeden oluşması halinde

meselenin ortak paydası mirasçıların sayısı iken erkek ve kadın asabeden oluştuğunda bir erkek iki kişinin yerinde sayılarak ulaşılan toplam mirasçıların sayısı, meselenin ortak paydası kabul edilmiştir. Belirli pay sahiplerinden sadece bir grup mirasçı bulunan meselenin ortak paydası, pay sahibi mirasçının payı iken birden fazla pay sahibi bulunan meselelerde mirasçıların sayıları arasındaki ilişki temâsül, tedâhul, tebâyun ve tevâfuk yöntemi açısından değerlendirilmiş ve meselenin ortak paydasının tespiti bu değerlendirilmeden edinen sonuca göre yapılmıştır. Bir meselede belirli pay sahibi olan mirasçılar yalnız iki gruptansa meselenin ortak paydasının tespiti için ilgili yöntemlerden sadece birine başvurmak yeterliyken iki gruptan fazla ise birden fazla yöntem başvurmak gerekmiştir.

Miras hukukunda hisseler mirasçılara taksim edilirken küsuratsız ve kalansız taksim edilmesi gerekmektedir. Ancak kimi zaman hisseler mirasçılara kalansız dağıtılamamakta ve küsuratlı hisseler ortaya çıkmaktadır. Hisselerin kalansız bölünememe problemi bazen bir grup mirasçı arasında söz konusu iken bazen iki grup mirasçı arasında söz konusu olur. Böyle durumlarda problemin giderilmesi için ilgili meselenin paydalarının eşitlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Hisselerin kalansız bölünememe problemi bir grup mirasçı arasında söz konusu olduğunda paydaların eşitlenmesi için önce ilgili mirasçıların sayısı ile hisselerinin sayısı arasındaki ilişki, tedâhul, tebâyun ve tevâfuktan ibaret sadece üç yöntem açısından bir değerlendirilmeye tabi tutulurken iki grup mirasçı arasında söz konusuysa ilgili gruptaki mirasçıların sayıları arasındaki ilişki temâsül, tedâhul, tebâyun ve tevâfuktan ibaret dört yöntem açısından bir değerlendirilmeye tabi tutulduğu, elde edilen sayının meselenin ortak paydasıyla çarpıldığı ve ortaya çıkan sonucun meselenin yeni ortak paydası kabul edildiği görülmektedir.

Hisseler bir grup mirasçı arasında kalansız bölünemediğinde tedâhul, tebâyun ve tevâfuk açısından yapılan değerlendirmeler problemlili mirasçılar ile hisseleri arasında yapılırken hisseler iki grup mirasçı arasında bölünemediğinde söz konusu değerlendirmenin problemlili iki grup mirasçının sayıları arasında yapıldığına rastlanmaktadır. Hisseleri bölünemeyenler ister bir grup mirasçı olsun ister iki grup mirasçı olsun meselede avl söz konusuysa mirasçıların sayıları ile hisseleri veya mirasçıların sayıları arasındaki ilişkinin ilgili yöntem açısından değerlendirilmesi, avl gerçekleştirildikten sonra yapılması gerekmektedir. Bu işlemlerden sonra hisseler, meselenin yeni ortak paydası üzerinden tekrardan bölünür veya her mirasçının hissesi meselenin ortak paydasıyla çarpılan sayı ile çarpılarak mirasçıların yeni hisseleri belirtilmektedir.

5. KAYNAKÇA

- Abdülcâbir, İbrahim Muhammed. *Teysîrû'l-mevârîs*. Mansure: Dârü'l-Vefâ, 1999.
- Berrâc, Cuma Muhammed Muhammed. *Ahkâmü'l-mîrâs fi's-Şerâti'l-İslamiyye*. Amman: Dârü'l-Fikr, 1981.
- Buhûtî, Şeyh Mansur b. Yunus b. İdris el-Hanbelî el-. *Keşşâfü'l-kınâ' ani'l-iknâ'*. 10 Cilt. thk. Lecnetün Müttehassisetün fi Vizâreti'l-Adli. Riyad: Vizâreti'l-Adli, 2000.
- Buhûtî, Şeyh Mansur b. Yunus b. İdris el-Hanbelî el-. *Şerhü Münteha'l-irâdât*. thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî. 4 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2000.
- Burhânîpûrlu, Şeyh Nizam ve Heyet. *el-Fetâva'l-Hindîyye*. tsh. Abdullatif Hasan Abdurrahman. 6 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2000.
- Bustânî, Butrus el-. *Muhîtu'l-muhît*. Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1987.
- Curcânî, Şerîf Ali b. Muhammed. *Şerhu's-Sirâciyye*. thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid. Mısır: Matbaatü Mustafa el-Halebî, 1944.
- Derâdeke, Yasin Ahmed İbrahim. *el-Mîrâs fi's-Şerâti'l-İslamiyye*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2. Basım, 1983.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as el-Ezdi es-Sicistânî. *Sünenü Ebû Dâvûd*. thk. Muhammed Avvâme. Cidde: Dârü'l-Kible li's-Sekâfeti'l-İslâmiyye, 1998.
- Ebû Zehra, Muhammed. *Ahkâmü't-terikât ve'l-mevârîs*. Kahire: Dârü'l-Fikri'l-Arabî, 1963.
- Hatarâvî, Muhammed el-'iyd el-. *er-Râid fi ilmi'l-ferâiz*. Dımaşk ve Beyrut: Müessesetü Ulûmî'l-Kur'ân, 4. Basım, ts.
- Heytemî, Şihabuddin b. Hacer el-. *Tühfetü'l-muhtâc bi-şerhi'l-Minhâc*. 3 Cilt. Kahira: Dârü'l-Hadis, ts.
- Hurşî, Ebû Abdullah Muhammed el-. *Şerhu'l-Hurşî alâ muhtasarı Halîl*. 8. Cilt. Mısır: el-Matbaatü'l-Emîriyye, 2. Basım, 1899.
- İbn Âbidîn, Muhammed Emin b. Ömer b. Abdülaziz ed- Dımaşki. *Hâşiyetu İbn Âbidîn, Reddü'l-muhtâr 'ale'd-dürri'l-muhtâr*. thk. Adil Ahmet Abdülmevcud, Ali Muhammed Muavviz. 10 Cilt. Riyad: Dârü Âlemi'l-Kütüb, 2003.
- İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddin Abdullah b. Ahmet. *el-Mugnî*. thk. Abdullah b. Abdülmuhsin Türkî ve Abdülfettah Muhammed el-Hulv. 9 Cilt. Riyad: Dârü Âlemi'l-Kütüb, 3. Basım, 1997.
- İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddin Abdullah b. Ahmet. *el-Kâfi*, thk. Abdullah b. Abdülmuhsin Türkî. 4. Cilt. Cize: Hicr li't-Tibâa ve'n-Neşr, 1997.
- İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid el-Kazvinî. *Sünenü İbn Mâce*. thrc. Muhammed Nasırüddin Albânî. Riyad: Mektebetü'l-Meârif, ts.
- İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl Cemaluddin Muhammed b. Mükerrrem el-İfrikî el-Mısırî. *Lisânü'l-Arab*. 2 ve 11 Cilt. Beyrut: Dârü Sadır, ts.

- İbn Muflih, Ebû İshâk Burhaneddin İbrâhim b. Muhammed. *el-Mübdî' şerhü'l-Muknî'*. thk. Muhammed Hasan Muhammed Hasan İsmail eş-Şâfiî. 5 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1997.
- İbn Useymîn, Muhammed b. Salih. *Teshîlü'l-ferâiz*. Riyad: Dârü Tîbe, 1. Bs, 1983.
- Karâfi, Şehabeddin Ahmet b. İdris el-. *ez-Zahîre*. thk. Muhammed Hacci. 13 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Garbi'l-İslâmî, 1994.
- Karaman, Hayreddin. *Ana Hatlarıyla İslâm Hukuku*. 2 Cilt. İstanbul: Ensar, 18. Basım, 2016.
- Kişki, Muhammed Abdurrahim. *el-Mîrâsü'l-Mukâran*. Bağdat: Dârun-Nezîr, 3. Basım, 1969.
- Koak, Muhsin. "İslâm Miras Hukuku", *İslâm Hukuku*. İstanbul: Ensar, 3. Basım, 2016.
- Mecme'ü'l-luğâti'l-Arabiyye. *el-Mu'cemü'l-vesît*. İstanbul: el-Mektebetü'l-İslamiye, 2. Basım, ts.
- Meccâcî, Muhammed Sukhâl el-. *el-Muhazzeb min el-fıkhi'l-Mâlikî*. 3 Cilt. Dımaşk: Dârü'l-Kalem, 2010.
- Meydânî, Abdülganî el-Güneymiyye el-. *el-Lübâb fi şerhi'l-Kitâb*. thk. Başıar Bikrî Arabî. Dımaşk: el-Mektebetü'l-Ümriyye, 2003.
- Mufeşşî, Muhammed Beşir el-. *Muhtasarü'l-Ahkâmî'l-irsîye fi zilli'l-menzûmeti'l-Rahbîye*. Dımaşk: Mektebetü Dârî'l-Mehabbe, ts.
- Nevevî, Ebû Zekeriyâ Muhyiddin Yahyâ b. Şeref b. Nuri en-. *el-Mecmû' Şerhü'l-mühezzeb li'ş-Şîrâzî*. thk. Muhammed Necib Mutî. 17 Cilt. Cidde: Mektebetü'l-İrşad, ts.
- Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahya b. Şeref en-. *Ravzatü't-Tâlibîn*. thk. Adil Ahmet Abdülmevcud, Ali Muhammed Muavvaz. 5 Cilt. Riyad: Dârü Âlemi'l-Kütüb, 2003.
- Râvî, Mevlûd Muhlis er-. *İlmi'l-ferâiz ve'l-mevâris*. Bağdat: y.y., 2. Basım, 2014.
- Râzî, Muhammed b. Ebû Bekr b. Abdulkadir er-. *Muhtâru's-sihâh*. Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1986.
- Remlî, Şemseddin Muhammed b. Ebû'l Abbas Ahmet b. Hamza b. Şihabiddin el-Ensârî er-. *Nihâyetü'l-muhtâc ilâ şerhi'l-Minhâc*. 6 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 3. Basım, 2003.
- Sâbûnî, Muhammed Ali es-. *el-Mevâris fi'ş-Şerâti'l-İslamiyye fi dâvi'l-Kitap ve's-Sünne*. Kahire: Daru'l-Hadis, ts.
- Sâvî, Ahmet b. Muhammed el-Mâlikî es-. *Bulğatü's-sâlik li-akrebi'l-mesâlik ala şerhi's-Sağâr*. tsh. Muhammed Abdüsselam Şahin. 4 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1995.
- Serahsî, Şemsüleimme Ebû Bekr Muhammed b. Ebi Sehl es-. *el-Mebsût*. 29 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Me'rife, 1989.
- Yazıcı, Abdurrahman. "Sıbtü'l-Marîdî (ö. 907/1501)'nin Tuhfetü'l-Ahbâb fi ilmî'l-hisab'ının Ferâiz ve Matematik ilimleri açısından önemi". Uluslararası Katılımlı

Osmanlı Bilim ve Döşünce Tarihi Sempozyumu. ed. Mehmet Fatih Gökçek vd. 65-76. Ankara: Gümüşhane Üniversitesi Yayınları, 2014.

Zuhaylî, Vehbe ez-. *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletüh*. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fıkr, 3. Basım, 1989.